

Procesbaseret tilgang til informationssøgning i undervisningen

Anno 2021 er det utænkeligt at lave 'IT-frit' forløb. Forskning peger dog på, at selvom børn og unge er glade for at anvende IT i undervisningen og i deres dagligdag, er det ikke ensbetydende med, at de har solide digitale kompetencer (Tannert & Berthelsen 2020). Spørgsmålet er så, hvilken hjælp eleverne har brug for, når de skal arbejde digitalt i fremmedsprogsundervisningen.

I denne artikel argumenterer vi for, at det kræver stilladsering at undervise i digitale kompetencer i sprogfag. Vi afgrænser os til at diskutere informationssøgning, dels pga. af plads, dels fordi kompetencen ofte synes at være overset i undervisningen. Vi tager udgangspunkt i et forløb fra fransk, og ved hjælp af en referenceramme for digitale kompetencer undersøger vi kompleksiteten af informationssøgning. Derefter ser vi på, hvad vi reelt er forpligtet til, jf. Læseplanen for fransk. Afsluttende foreslår vi, med afsæt i vores praktiske erfaringer, et eksempel på en konkret undervisningssekvens, der

DANIÈLE EYCHENNE

Folkeskolelærer, master i fremmedsprogspædagogik

CFU-konsulent

dey@kp.dk

DEA JESPERSEN

Folkeskolelærer, master i fremmedsprogspædagogik

Ph.d.-studerende

deajespersen@hum.ku.dk

kan bruges til at stilladsere informationssøgning i vores forløb med fokus på søgestrategier i fremmedsprog.

Et undervisningsforløb set i lyset af en referenceramme for digitale kompetencer

En 8.-klasse arbejder med emnet *La musique francophone* (frankofon musik). Eleverne på holdet har i forbindelse med forløbet lyttet til forskellige franske sange, set videoklip, læst lidt om sangere og arbejdet med multimodale tekster. En af de kommunikative mål handler om at kunne præsentere en sanger. Nu er det elevernes tur til at komme på banen, og i mindre grupper skal de søge informationer på nettet om en fransktalende sanger til deres digitale fremlæggelser. Eleverne har frit spil med hensyn til informationssøgning, samarbejdsform i grupperne og valg af hjemmesider.

I casen skal eleverne ud over at bruge sproglige kompetencer til at løse opgaven, i høj grad også bruge deres digitale kompetencer. Her har vi valgt DigComp som en relevant ramme til at illustrere kompleksiteten af de digitale kompetencer, eleverne skal bruge i forløbet. DigComp, også kaldet *Den europæiske digitale kompetenceramme for borgerne*, er en generel referenceramme, som blev udviklet for bl.a. at evaluere digitale kompetencer (Balula 2016: 275). Den opdeler digitale kompetencer i fem kompetenceområder (Carretero m.fl. 2017):

- Information og data literacy
- Kommunikation og samarbejde
- Digital indholdsproduktion
- Sikkerhed
- Problemløsning.

Disse kompetenceområder er opdelt i flere kompetencer og færdighedsniveauer. Dette viser, hvor mangfoldige digitale kompetencer faktisk er, selv når de bliver simplificeret til at passe ind i en matrix. Figur 1 er et uddrag af DigComps matrix for kompetenceområdet 'information og data literacy', som er på spil i forløbet.

Kompetence-områder	Kompetencer At kunne:	Færdighedsniveauer
1. Information og data literacy	1.1. browse, søge og filtrere digital information og indhold 1.2. evaluere data, information og digitalt indhold 1.3. behandle data, information og digitalt indhold	Der er otte færdighedsniveauer til hver af [...] kompetencerne

Figur 1. Oversigt over et af DigComps specifikke kompetenceområder, kompetencer og færdighedsniveauer (Carretero m.fl. 2017: 11) (forfatternes oversættelse fra engelsk).

Hver kompetence kan udfoldes på mange færdighedsniveauer, som vi kan se i figur 2. Vi kender den måde at udfolde og graduere færdigheder i niveauer på fra *Den europæiske referenceramme for sprog* (CEFR) og matrixen i Fælles Mål. Vi har valgt at dykke ned i kompetenceområdet 'information og data literacy' og herunder punkt 1.1., som er på spil i forløbet, når eleverne skal søge informationer om en sanger.

1. Information og data literacy	1.1 browse, søge og filtrere digital information og indhold	Basisniveau (Niveau 1-2)	Selvstændigt niveau (Niveau 3-4)	Kompetent niveau (Niveau 5-6)	Højt specialiseret niveau (Niveau 7-8)
--	---	--------------------------	----------------------------------	-------------------------------	--

Niveau 1:

Jeg kan på et basisniveau og med hjælp:

- finde data, information og indhold gennem en enkel digital søgning

Niveau 3:

Jeg kan på egen hånd løse simple problemstillinger ved:

- at udføre veldefinerede og rutinemæssige digitale søgninger for at finde data, information og indhold

Figur 2. Illustration af niveauer for kompetenceområdet: Information og data literacy.

Vi observerer, at eleverne befinder sig på forskellige niveauer i deres informationssøgning. Nogle har nemt ved at finde informationer på nettet selvstændigt, og dermed er de på et højere niveau i forhold til at “browse, søge og filtrere digital information og indhold” (niveau 3), mens andre har brug for mere støtte (niveau 1). Disse niveauforskelle kunne måske være en af forklaringerne på de variationer i opgaveløsning, vi noterede os tidligere.

Således kan vi med hjælp af DigComp forstå kompleksiteten af opgaven, eleverne blev sat til. Spørgsmålet er nu, hvordan dette harmonerer med de kompetencer og færdigheder, som Læseplanen for fransk lægger op til.

Forløbet set i lyset af Læseplanen for fransk – hvad skal undervisningen lede hen imod?

Som vi lige har set, er informationssøgning en kompleks proces. Vi vil nu undersøge, hvad vi som folkeskolelærere reelt er forpligtet til i forhold til den digitale kompetence.

Da informationssøgning ikke er et færdigheds- og vidensområde for sig selv i den nuværende Fælles Mål-matrix, skal man lede forskellige steder i Læseplanen for at få indblik i, hvad eleverne skal kunne. Udtryk som ‘søge informationer’ og ‘informationssøgning’ optræder under færdigheds- og vidensområderne ‘tekster og medier’.

Med enkelte udsagn bliver lærere informeret om, at “undervisningen leder hen imod, at [...] eleverne kan læse og forstå forskellige teksttyper i forskellige medier”, og at “eleverne kan arbejde med at [...] kunne søge informationer og genbruge dem med respekt for kilderne” i 8.-9. klasse (Børne- og Undervisningsministeriet 2019: 38).

Bagerst i Læseplanen, under det tværgående tema “It og medier”, ekspliciteres, at informationssøgning skal stilladseres: “Eleverne vil fx have brug for en støtte for at finde, sortere og udvælge information på en autentisk fransksproget hjemmeside” (Børne- og Undervisningsministeriet 2019: 42).

I sidste ende er det dog den enkelte lærers opgave at “gøre sig fag- og it-didaktiske overvejelser” (ibid.). Men hvad skal de didaktiske overvejelser så handle om?

Didaktisk refleksion om informationssøgningsprocessen

Vi kaster sandsynligvis ofte vores elever ud på dybt vand, når vi beder dem om at søge informationer, måske fordi vi antager, at de er velbevandret i søgning på nettet. Tannert & Berthelsen (2020) rapporterer i deres forskningsoversigt om digitale læremidler i faget dansk, at danske folkeskoleelever har et tydeligt behov for digital stilladsering. Blandt de digitale kompetencer har informationssøgning også behov for yderligere stilladsering ifølge Frønes, en norsk forsker, hvis ph.d.-afhandling undersøgte grundskoleelevers læsning og navigation på nettet. I en formidlingsartikel fra 2018 om hendes forskning med den sigende titel “Vi skylder eleverne å lære dem å lese på nettet” påpeges det, at “for mange 15-åringer er det vanskelig å finne frem til og vurdere innholdet når de leser på nett. Samtidig er det grunn til å tro at dette ikke arbeides systematisk med i skolefagene” (Nielsen m.fl. 2018: 1).

Vi vender derfor tilbage til vores indledende forløb, hvor vi vil beskrive en procesorienteret stilladsering af informationssøgningsprocessen. Her vil vi give et bud på, hvordan vi kunne sætte eleverne i centrum ved at lade deres individuelle søgestrategier komme i spil. Elevernes søgeprocesser kunne faciliteres således:

	Organisation	Sekvenser
1	I plenum	Introduktion af søgeopgave
2	I grupper	Implicit informationssøgning på nettet
3	I plenum	Vidensdeling om informationer og søgestrategier Udvælgelse af relevante strategier med fokus på multimodale kompetencer, navigationsfærdigheder og informationshåndtering
4	I grupper	Selvstændig informationssøgning

Figur 3. Sekvenser med fokus på informationssøgningsproces.

Formål med sekvens 1 er at tydeliggøre målet med opgaven for eleverne, nemlig at få bedre søgestrategier til at kunne søge informationer, kvalificeret og selvstændigt.

Formål med sekvens 2 er at aktivere elevernes implicitte strategier, så de har nogle fælles erfaringer at diskutere ud fra. I grupper skal eleverne finde informationer på nettet om den samme sanger.

Processen er induktiv. I første omgang finder eleverne informationer ved at bruge allerede kendte og individuelle strategier uden specifikke instruktioner.

Formålet med sekvens 3 er vidensdeling og udvælgelse af søgestrategier. Grupperne ekspliciterer og diskuterer de forskellige strategier, fx ved at kigge på deres fordele og ulemper. Eleverne må med afsæt i deres individuelle forudsætninger overveje og vælge de strategier, de finder mest egnede at anvende.

Formålet med sekvens 4 er, at eleverne nu selvstændigt skal søge informationer med et udvidet repertoire af søgestrategier. I deres informationssøgning kan eleverne nu inddrage nogle af de strategier, som de pegede på som relevante i foregående sekvens.

Ved at arbejde med selve søgeprocessen og elevernes egne strategier får eleverne mulighed for at foretage nogle kvalificerede valg, der matcher deres individuelle forudsætninger, samtidig med at de kan støtte og inspirere hinanden. Den proces kan suppleres med forskellige typer af skemaer, hvor eleverne selv udfylder, hvad de gjorde. På den måde får læreren mulighed for at observere og forstå elevernes individuelle udfordringer og planlægge målrettede opgaver, der kan støtte arbejdet med multimodale kompetencer, navigationsfærdigheder og/eller informationshåndtering.

Hvorfor fokusere på informationssøgning i fransk?

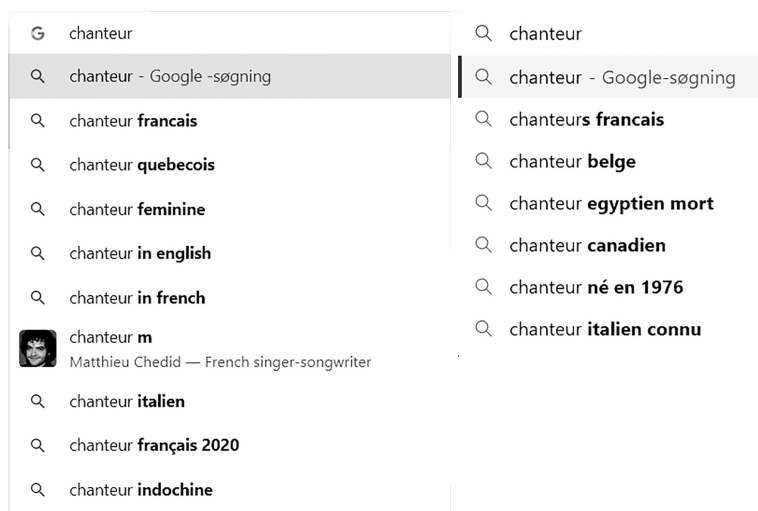
Informationssøgning er en interaktiv aktivitet, der kan danne ramme for sprogtilegnelse. Når eleverne foretager en informationssøgning i fremmedsprogsundervisningen, antager vi, at de kommer i situationer, hvor de bliver opmærksomme på informationskløfter (*noticing the gap*) og/eller skal forhandle om betydning (*negotiation of meaning*).

Når eleverne ønsker at finde informationer på fransk om en fransktalende sanger, skal de kunne huske eller finde ordet for 'sanger' på fransk, og de strategier kan bidrage til automatisering af ordet. Når eleverne taster søgeordet (fx *chanteur* – sanger) i browseren, får de forskellige bud på kollokationer (fx *chanteur français*, *chanteur québécois*). Vælger de at anvende eller søge videre på kollokationen, er der gode chancer for, at den bliver lagret i elevens hukommelse. Når eleverne indtaster ord eller udtryk, der er forkeret stavet, får de feedback på deres søgning og skal nu forhandle med sig selv om betydning og overveje, hvad der var uforståeligt ved søgeordet/søgeordene.

Bevidst arbejde med informationssøgning i fransk kræver strategier for at kunne håndtere arbejdet med søgeord, kollokationer, ortografi m.m., der kan dukke op i browseren.

Ud fra de teoretiske refleksioner kunne vores forløb have indeholdt en aktivitet med fokus på kollokationer forbundet til ordet *chanteur*, som eleverne kunne bruge i deres søgning, men også genbruge i deres præsentationer. Aktiviteten ville finde sted, efter at eleverne havde reflekteret over deres søgestrategier. Den kunne udfolde sig således:

Vi beder eleverne om at indtaste ordet *chanteur* i deres søgemaskine. Eleverne noterer de ord, søgemaskinen foreslår i forlængelse af ordet *chanteur*. I figur 4 er nogle eksempler på bud, som søgemaskinen Google kan komme med.

Figur 4. Kollokationer med ordet *chanteur* (sanger) som vist på samme persons computer i to forskellige browsere i Google-søgemaskine (lokaliseret d. 22. februar 2021).

Da søgemaskinen ofte viser forskellige bud, afhængigt af søger, kan vi bede eleverne om at sammenligne deres søgeresultater og hjælpe hinanden med at forstå nogle af udtrykkene. Derefter kan eleverne udvælge de udtryk, de mener de kan anvende i deres videre søgning og deres præsentationer. Lignende ordforrådsøvelser kan laves med andre ord relateret til emnet fx *musique* eller *chanteuse*.

Afrunding

I denne artikel har vi undersøgt ud fra en praktisk vinkel, hvordan vi som sprog-lærere kan støtte eleverne i at blive kompetente digitale sprogbrugere i forhold til informationssøgning i den daglige undervisning. Vi har med afsæt i et konkret forløb og ved hjælp af en ramme for digitale kompetencer vist kompleksiteten i den opgave, vi stiller elever over for, når vi inddrager IT i sprogundervisningen. Derefter har vi undersøgt, hvad vi som fransklærere er forpligtet til i faghæftet for fransk med hensyn til undervisning i lige præcis den kompetence, og er kommet frem til, at informationssøgning er en bindende kompetence. Derfor har vi afslutningsvis givet et konkret eksempel på en aktivitet, hvor vi foreslår, hvordan vi kan støtte eleverne i at blive mere kompetente informationssøgere. Det ville være spændende at se nærmere på, hvordan de andre digitale kompetencer, som også var på spil i forløbet, kunne stilladseres.

Når vi som sprog-lærere inddrager IT i sprogundervisningen, sidder vi ofte mellem to stole. På den ene side tænker vi IT og digitale kompetencer og på den anden side sprog og kommunikative kompetencer. Det synes dog vigtigt for os, at digitale og kommunikative kompetencer tænkes mere sammen fremover. Nogle forskere er begyndt at bygge vej mod en opdatering af den kommunikative kompetence i en digital kontekst (Chapelle 2009; Lotherington & Ronda 2014) og det bliver spændende af følge kommende forskning og bud på, hvordan vi kan uddanne den kompetente digitale fremmedsprogbruger.

Litteratur

- Balula, A. (2016). The use of DigComp in teaching and learning strategies: A roadmap towards inclusion. *Proceedings of the 7th International Conference on Software Development and Technologies for Enhancing Accessibility and Fighting Info-exclusion* (s. 275-282).
- Børne- og Undervisningsministeriet (2019). *Fransk, Faghæfte 2019*. Lokaliseret d. 15. marts 2021 på emu.dk/sites/default/files/2020-09/GSK_Faghæfte_Fransk_2020_1.pdf.
- Carretero, S., Vuorikari, R. & Punie, Y. (2017). *DigComp 2.1 the digital competence framework for citizens with eight proficiency levels and examples of use*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Chapelle, C.A. (2009). The Relationship Between Second Language Acquisition Theory and Computer-Assisted Language Learning. *The Modern Language Journal*, 93(1), 741-753.
- Lotherington, H. & Ronda, N. (2014). 2B or not 2B? From pencil to multimodal programming: New frontiers in communicative competencies. I: Guikema, J.P. & Williams, L. (red.), *Digital literacies*

in foreign and second language education (s. 9-28). San Marcos: CALICO.

Nielsen, S. R., Smestad, T. & Rødal, A. (2018). Vi skylder elevene å lære dem å lese på nettet. *Institutt for lærerutdanning og skoleforskning – Aktuelt innen forskning*. Lokalisert d. 15. mars 2021 på uv.uio.no/ils/forskning/aktuelt/aktuelle-saker/2018/elever-navigasjon-lesing-kilder-nett.html.

Tannert, M. & Berthelsen, U. D. (2020). *Digitale læremidler i danskfaget*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.